

Stjepan Tomić

RAZMIŠLJANJE O STUDENTSKOM VJERONAUKU

»Općenita je pojava: palo je zanimanje za vjeronauk kod studenata.«

Najopćenitiji i najpravičniji je zaključak: zanimanje za nešto pada onda kada to više nije zanimljivo; kad ne daje ono što je bilo obećano da će biti dano ili ono što su sami slušači tražili.

Upozoravam odmah na dvije skupine ljudi:

1. jedni nešto traže
2. drugi nešto nude.

Prvi je problem koji se nameće taj da čovjek koji nešto traži najčešće ni sam ne zna što traži, jer kad zna što želi, onda to prilično brzo i nalazi. Pitanje je kako pogoditi, saznati što mladi ljudi traže. Najopćenitiji je odgovor na to pitanje: traže rješenje životnih problema. No time nismo saznali ništa novo, ništa nismo riješili.

Slijedeća spoznaja koja komplicira susret tih dviju skupina jest: ne postoje dva jednaka čovjeka. Svi se ljudi međusobno razlikuju. Nažalost, ta se stara istina nije nikad uvažavala u stvarnosti, a, kako se čini, ne uvažava se u dovoljnoj mjeri ni danas, iako smo je svjesniji nego ikada prije. Može se čak tvrditi da ne postoje dva čovjeka koji bi jednako mislili u svim pojedinostima. Postoje samo ljudi koji u nekim životnim pojavama mogu u većoj ili u manjoj mjeri misliti na isti ili na sličan način. Međutim, to ne znači da ljudi koji se razlikuju u načinu mišljenja, odnosno u putovima razmišljanja, ne mogu doći do istih rezultata, istih zaključaka. Spomenimo usput da mi svoje zaključke redovito argumentiramo vlastitim putovima do njih. Zato je moguća pojava obaranja na tuđe argumente, jer ti isti argumenti mogu nas dovesti do sasvim drukčijih rezultata. Stoga je nužno razumijevanje i povjerenje u način mišljenja drugoga čovjeka, tj. potrebno je prihvatiti rezultate mišljenja drugoga onako kako on sam želi i misli i nada se da će biti prihvaćen i shvaćen.

---

* Svi su citati uzeti iz članka: IVAN FUČEK, *Sadržaj evangelizacije studenata u Zagrebu*, u *Obnovljeni život* 5/1971., str. 449—457. Citate nisam navodio zato da bih polemizirao o njima, nego zato što su mi oni bili povod, poticaj za razmišljanje.

Kako i zašto dolazi do tih razlika, mislim da bi nam to trebali objasniti psiholozi — odgoj u tome svakako ima vrlo veliko značenje — no neka nas tješi misao da ne bismo pretjerali u shvaćanju da je komunikacija među ljudima gotovo nemoguća da sami iz vlastitog iskustva znamo da je ona, komunikativnost, ne samo moguća nego i česta, dapače i nužna jer bi inače život bio nemoguć.

Osim toga, postoji i problem nivoa primanja nekih rješenja, točnije možda: informacija. Znamo, naime, da 15-godišnjem učeniku ne možemo govoriti, npr. o književnosti, na isti način kao studentu; a isto tako drukčije ćemo iznositi sličnu problematiku pred slušateljstvom koje je kvalificirano za nju. Međutim, kad je riječ o čovjeku, odnosno o problematici o čovjeku, često se zaboravlja da je i za to potrebno vrlo veliko predznanje. A kakvo mi predznanje o tome imamo, mislim da nije ni potrebno spominjati.

Poznato je isto tako da ćemo, ako nas nešto muči, o tome mnogo lakše razgovarati i sporazumjeti se s čovjekom koji se i sam mučio sličnom problematikom negoli s čovjekom koji nije imao bilo prilike, bilo vremena da je osjeti na naš način.

Stoga (neka mi se ovo oprost) svećenici nisu u mogućnosti da do dubina osjete velik problem mladih — ljubav, posebno taj problem kod mladih bračnih parova. Svećenik nije u stanju da tu problematiku osjeti zato što ne živi u sličnoj situaciji. Poneki svećenici znaju u takvim situacijama mladima ponuditi samo nekoliko načela, a u takvim prilikama svatko treba iskustveni savjet ili — što je možda bolje — treba razumijevanja i u nekoj mjeri slaganja s vlastitim odlukama koje nazire, a ne načelna rješenja. Ona su za mlade ljude ipak samo fraze. Svećenik se može prevariti i pričati o tome kako je ljubav velika i sveta stvar, može pričati o Božjim planovima o čovjeku; kako je Bog posvetio ljubav itd., i tome slično, a sve to mladoga čovjeka, budimo iskreni, u takvim trenucima ne zanima. Zbog toga su to fraze.

Svećenik će u takvim časovima najbolje pomoći ako pokuša sugovornika prihvatiti kao čovjeka koji ima problema i želi ih u prvom redu sam riješiti, a ne da gleda na nj kao na pacijenta ili penitenta. On sam iz vlastitog iskustva može znati da je u trenucima dilema (problema) tražio savjet od drugih zato da sazna slažu li se oni s onim što i on misli da treba raditi.

Bijeg od sistematizacije

»Današnja mladež, općenito govoreći, zazire od sistematizacije, metode, fiksiranih programa jer ih shvaća kao nešto nametnuto, odozgo.«

To je, nema sumnje, točno, ali za rješenje našega problema nužno je da se upitamo zašto je tako. Zbog čega to odbijanje? Da li samo zato što ih smatra kao nametnuto? Da li se uvijek ono što se sugerira ili naređuje odozgo odbacuje samo zbog toga što je odozgo?

Kad mi nudimo drugim ljudima nešto sistematizirano, onda nam mora biti jasno da je ta sistematizacija naš vlastiti proizvod, ona je dio nas samih jer da to nije, ne bismo je ni prihvatili. A tko nam može garantirati da ta i upravo takva sistematizacija, metoda, program, drugim riječima, to vrednovanje odgovara u tom i takvom obliku i drugom čovjeku? Kada mlad čovjek odbija neku sistematizaciju, onda on, u najviše slučajeva, još nije potpuno ili nikako izgradio svoju vlastitu sistematizaciju, odnosno svoj vlastiti sistem vrednovanja. Svaki čovjek nosi u sebi određene predispozicije, urođene ili odgojem stečene, za jedan sistem vrednovanja i on mora mnogo razmišljati i proučavati sebe i druge ljude, uopće čovjeka, da bi postao svjestan toga potencijalnog sistema, odnosno da postane sposoban riječima jasno formulirati taj sistem. Sve do tada on na neki način intuitivno, spontano zna da li je to što mu nude ono što treba, je li to ono što će iz njega izvući na vidjelo njega samoga.

Kad se sretnete s nekim čovjekom koji je već dobrano u sebi spoznao i izgradio taj svoj sistem vrednovanja, onda mu možete ponuditi svoj; on vas u prilično mnogo slučajeva neće potpuno odbiti, nego će prihvatiti onaj dio vaših rješenja za koji smatra da može biti i njegov dio. Ostale dijelove, a ostatak uvijek ima, smatrat će manje važnima — za sebe, naravno. Ili: kad čitamo neku knjigu koja obrađuje problematiku koja nas zanima, često znamo neke autorove tvrdnje podcrtati i time zapravo sami sebi reći: ovo mu valja, to je točno itd., a znatan dio njegove knjige često nam se učini nevažnim. Možemo se uhvatiti u pitanju: dobro, kako je moguće da tako pametan čovjek može pisati o tome na tako duge pruge, kad je samo ova rečenica, ovaj pasus, stranica itd. ono bitno, najbitnije? Često nam se učini da u nekim zaključcima griješi, da umeće mnogo suvišnih i nepotrebnih objašnjenja. Kada na kraju zaključimo da je ta knjiga bilo dobra, bilo loša, zaključujemo u biti ovo: u toj knjizi ima ili nema mnogo toga što odgovara mojemu načinu razmišljanja, vrednovanja itd. Ne smijemo u takvim slučajevima zaboraviti da se nekom drugom čovjeku može svidjeti baš ono što se nama nije svidjelo; niti da mu se mora svidjeti onako ili onoliko koliko i kako i nama. Kad piše neku knjigu, ili studiju, članak, svejedno, svaki čovjek piše zapravo sebi o sebi i drugima o sebi, a piše je zato što obično misli (i to je sasvim u redu) da je to njegovo razmišljanje dobro i korisno i za druge ljude.

O. Fuček je lijepo primijetio da je modus vivendi mladoga čovjeka takav da daje prednost spontanosti. Mislim da nije teško objasniti zašto je tako. Čovjek, naime, obično i najredovitije rješava one probleme koji mu se sami nameću kao takvi, koji ga tog časa progone. Što se mladi čovjek, i ne samo mladi, u takvim situacijama teže snalazi, to je zato što još nema u sebi ni kamena temeljca na kojem bi gradio svoju kulu sigurnosti, tj. svoj sistem vrednovanja, pa onda luta, kuša malo amo, malo tamo, ali ni u čemu ne uspijeva. Da li je taj kamen temeljac prva bitna spoznaja na putu vlastite izgradnje, ne znam, ali sam uvjeren da kod svakoga postoji neka osnovna spoznaja, i kad nju uvidi, ostalo dolazi lakše

i nekako samo od sebe. Kod autora ovoga članka bilo je to produbljenje one Kristove: ljubi bližnjega kao samoga sebe. Izgradnjom vlastitog sistema vrednovanja čovjek postaje, odnosno postiže određenu sigurnost, a potreba je za sigurnošću, čini mi se, jedna od najjačih ljudskih potreba.

Samostalno traženje odgovora

Današnja mladež ne zazire od indoktrinacije zbog nje same, svakako često puta i zbog nje same — što je, moglo bi se reći, upravo razmjerno s količinom vlastitih spoznaja. — Naime, što je neki čovjek dalje u tome stigao, neće toliko, bar ne na takav način, zazirati od nametanja jer nije toliko uplašen za integritet vlastite ličnosti. Ne osjeća se toliko ugroženim jer je sposoban iznijeti mnoštvo prigovora na iznesenu tezu, tj. osjeća se dovoljno jakim da se obrani i da eventualno sruši ono što mu je bilo servirano. No to ne znači da je iznesena teza neispravna za onoga koji je iznosi. Čovjek je najjače uplašen kad nema ni vlastitog stava ni mišljenja, kad je izgubljen; kad nema povjerenja u samoga sebe da je ono što misli ili bi eventualno mogao misliti bilo za njega ispravno. Kad čovjek stvara vlastiti stav, potvrdu njegove valjanosti traži najprije kod drugih, katkad i silom, a tek kasnije može shvatiti da prigovori drugih ljudi i ne moraju baš uvijek biti točni. Potrebno je da mladom čovjeku u tom prvom stadiju sazrijevanja pomognemo prihvaćanjem njegovih mišljenja, pa makar bila i neispravna — ako ocijenimo da će prihvaćanje biti korisno — jer najvažnije je to da se on oslobodi i počne samostalno misliti.

Vidjeli smo zašto može doći do nesporazuma između predavača-voditelja tribine i slušateljstva. Potrebno je upozoriti na još jedan moment. Mlađi, još nepotpuno formirani i intelektualno neizgrađen čovjek, čim u početku primijeti da se ne razumije s predavačem, odmah nekako automatski kao da kaže samome sebi: od ovoga ništa, i onda je poslije psihološki nespreman da primi ili primijeti i dobre i za njega korisne predavačeve ideje, jer mu nesvjesno prilazi sa stavom koji odbija.

Iz vlastitog iskustva znamo da smo, dok smo bili mlađi, mogli o nekim stvarima saslušati savjete starijih da ovo ili ono ne valja, ali dok nismo osjetili na vlastitoj koži da to ne valja, nismo baš bili uvjereni da je zbilja tako kako nam kažu. Čini mi se da čovjek mora steći određenu količinu vlastitih iskustava, učiniti određenu količinu pogrešaka i osjetiti posljedice na vlastitoj koži da bi stekao sposobnost da procjenjuje ili ocjenjuje ili predviđa posljedice vlastitih postupaka. Dok ne postigne taj određeni minimum, uporno će griješiti i savjeti će mu malo koristiti. Zbog toga, pa i zbog nekih drugih razloga, danas se sve manje slušaju poučavatelji i učitelji, posebno vjerskog sadržaja.

Mislim da bi pristup, ako je to ikako moguće, trebao da bude i pojedinačan. Treba najprije čovjeka bar donekle upoznati i onda ga eventualno i upućivati na prikladnu literaturu, gdje bi mogao pronaći objašnjenja ili produbljenja onoga što ga muči.

Možda bi bilo dobro prije početka vjeronaučnih predavanja izvršiti testiranje polaznika. To bi trebao da bude specifičan test, pomoću kojega bi se morala saznati dubina i širina znanja testiranog o vjerskim i o ljudskim problemima, kao i njegova otvorenost novim idejama itd.

Naravno, za dobrog voditelja-predavača vjeronauka nužno je da i on bude kvalificiran za to, a (neka mi se i ovo oprost) netko nije samim tim što je svećenik potpuno sposoban ili možda jedino sposoban da bude predavač-voditelj. Ne mislim ovdje postavljati zahtjev za laičkim predavačima, nego želim kazati samo to da takvi predavači moraju proći na neki način posebnu školu, obuku, posebno se spremi za to zvanje.

»S druge strane, sudbina sadržaja evangelizacije studenata ne može ovisiti jedino o inicijativi studenata, prije svega zato što na taj način razni vidici evanđeoske poruke mogu ostati nedokučeni.«

Produbljivati evanđeosku poruku intelektualno još neizgrađenom čovjeku smatram da je korisno samo kao poticaj da se sam angažira na sličnom. Mlad je čovjek u takvim trenucima zadivljen i sam osjeća želju da i on može tako govoriti, ići u širinu i dubinu poruke, no mislim da ni sami predavači ne žele, ili smatraju da je to jedini cilj njihovih nastojanja. Da bi čovjek sam mogao produbljivati, mora izgraditi u sebi određene poglede, filozofiju života, pa i to bi trebao da bude jedan od ciljeva vjeronauka. Može se postaviti i pitanje jesu li svi ljudi sposobni da izgrade vlastitu filozofiju života. Mislim da jesu. To, naravno, ovisi o njihovu naporu, donekle o pomoći drugih, pa i o nekim drugim uvjetima, o kojima nećemo ovdje govoriti.

Priprava

Moramo se upitati i o ozbiljnosti dosadašnjeg pristupa vjeronauku. Koliko mi je poznato, dolazak na vjeronauk je slobodan, tko želi ide, koga zanima, dolazi. Nijedan slušač nema nikakvih obveza. Nešto, otprilike, tipa popularnih predavanja na narodnim sveučilištima, samo što su ova na mnogo višem nivou. Mislim da je to prilično neozbiljan pristup, koji se, istina, opravdava nekakvom slobodom izbora i izbjegavanjem prisile. To su u biti puke fraze koje samo sprečavaju svećenike da shvate ozbiljnije taj svoj, gotovo bih rekao, glavni posao u životu. Umjesto riječi »vjeronauk« možda bi bilo bolje reći: pomaganje ljudima da sami dolaze do dubina evanđeoske poruke. No što možemo kad ni mnogi svećenici nisu na tom području baš sjajni? Čast, naravno, iznimkama, kojih ima podosta, a to je, svakako, sreća za nas. Što svećenici nisu baš sjajni na tom području, to je svakako posljedica njihova spremanja za svećenički poziv. Budućeg svećenika uče (a u životu on to i biva) doslovno da bude svaštar: financijski knjigovođa, administrator, propovjednik, ispovjednik, vjeroučitelj, ekonomist, filozof, teolog, liječnik (kad je riječ o posljedicama »grijeha« protiv VI. zapovijedi), organizator dobrotvornih akcija, priredbi za djecu, studentskih izleta itd., i tome slično. To je tako nekada moglo biti, ali danas to, valjda je to već svima jasno, nije moguće.

Ozbiljnije shvaćanje vjeronauka i postavljanje nekih obveza ne znači nikakvu prisilu nego samo upozorenje da je riječ o ozbiljnim stvarima. Kad nema nikakvih obveza, onda je pristup spontano ovakav: očito je da to i nije toliko važno. Svi znamo iz vlastitog iskustva da se treba jako truditi ako želimo postići nešto vrijedno, a malo cijenimo ono do čega smo lako došli. Važnost vjerske naobrazbe, nažalost, naglašava se samo riječima — frazama — dok se činima često kazuje sasvim suprotno. A svi mi, bilo više, bilo manje, ipak mnogo više cijenimo djela od riječi. Fraze su riječi koje nemaju kao zaleđe djela.

Osobni pristup

Bojim se da imamo i kriv pristup vjeronauku. Znatan broj svećenika shvaća vjeronauk kao opširnije i detaljnije pričanje već ispričanih priča iz Kristova života, koje već davno čusmo i sada su nam pomalo dosadne. Više nas ne zanimaju pričice i kako su se zbili događaji i dublje značenje tih događaja, a to dublje značenje ne odnosi se na nekakve Božje planove s čovjekom, nego na konkretnu primjenu Kristovih postupaka na naš vlastiti život. Mnogi se svećenici živi izlomiše i jezik ih zaboli tumačeći nam kako je Bog ovo ili ono divno planirao i zamislio i ostvario — blago njima znaju mnoštvo Božjih zamisli bolje od njega samoga — a nas to ne zanima. Zanima nas kako da oživotvorimo Krista kroz sebe, i to smisleno, a ne frazerski. Krist je postao čovjekom da pomogne čovjeku. Neka se i svećenik zadubi u situaciju onih kojima predaje vjeronauk, u njihove potrebe, želje, muke, pa neka im govori o onome što oni žele, a ne o onome što se njemu čini važnim i potrebnim. Ima vremena, stići će i na ono što on smatra najvažnijim. Mislim da bi pristup ljudima trebao da bude, ako ne pojedinačan, a ono bar ostvarivan u manjim skupinama. S velikim je skupinama rad nemoguć, bar to je jasno. Predavač nema kontakta sa slušačima, koji su onda pretvoreni u masu koja nijemo sjedi i vjerojatno sluša, bez ikakvih obveza zapisivanja, razmišljanja. Koliko se predavača upitalo da li slušači kod kuće razmišljaju o predavanju? Koliko je predavača u početku navelo literaturu koja može pomoći u tematici koju on iznosi taj semestar? Koliko se predavača uopće sjetilo da postoji takva literatura? Koliko predavača zna da nekršćanska literatura, možda točnije: ateistička, može ponekad mnogo više pomoći, koristiti ljudima da mnogo toga sebi objasne i da postanu bolji ljudi, bolji vjernici. Da je nešto tako moguće, svjedoči autor ovoga članka. U njemu je pravu želju da bude što bolji čovjek i kršćanin razvila ateistička literatura, točnije marksistička. Ona ga je upozorila na čovjeka, a prije se »gombao« vjernikom, a ne čovjekom i ništa nije uspijevaao.

Nema sumnje da je ovakav dosadašnji način vjeronauka nekad bio vrlo koristan, a isto je tako i danas koristan u nekim slučajevima, no moramo uzeti u obzir činjenicu da se danas traži nešto drugo i drukčije nego nekad. Ne bi bilo ispravno odmah ukinuti postojeći način, ali treba misliti i na novi, pa i to se već čini. I ne samo misliti, nego i eksperimentirati.